Programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming

Achtste voortgangsrapportage

Juni 2026

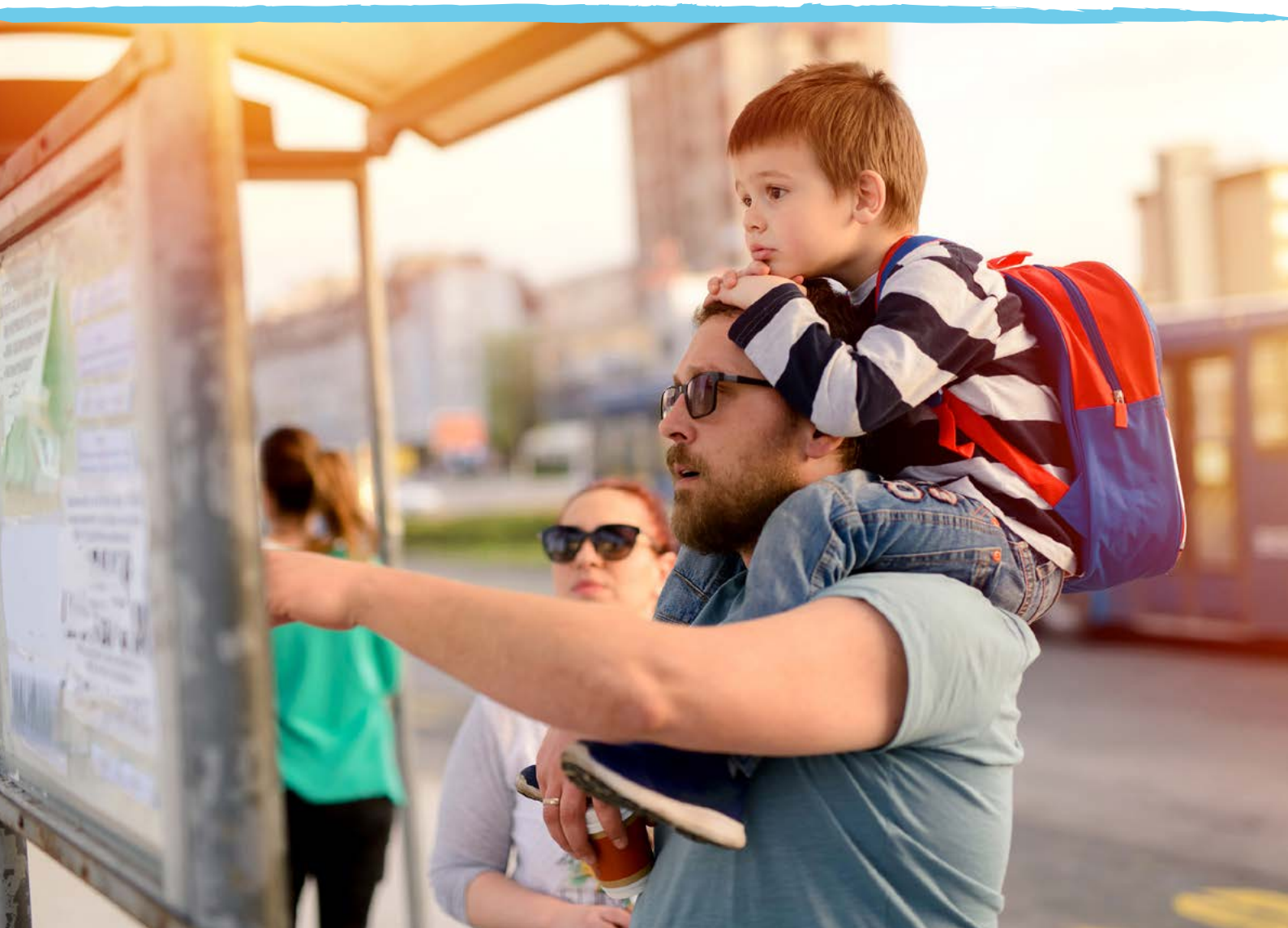

Toekomstscenario
kind- en gezinsbescherming

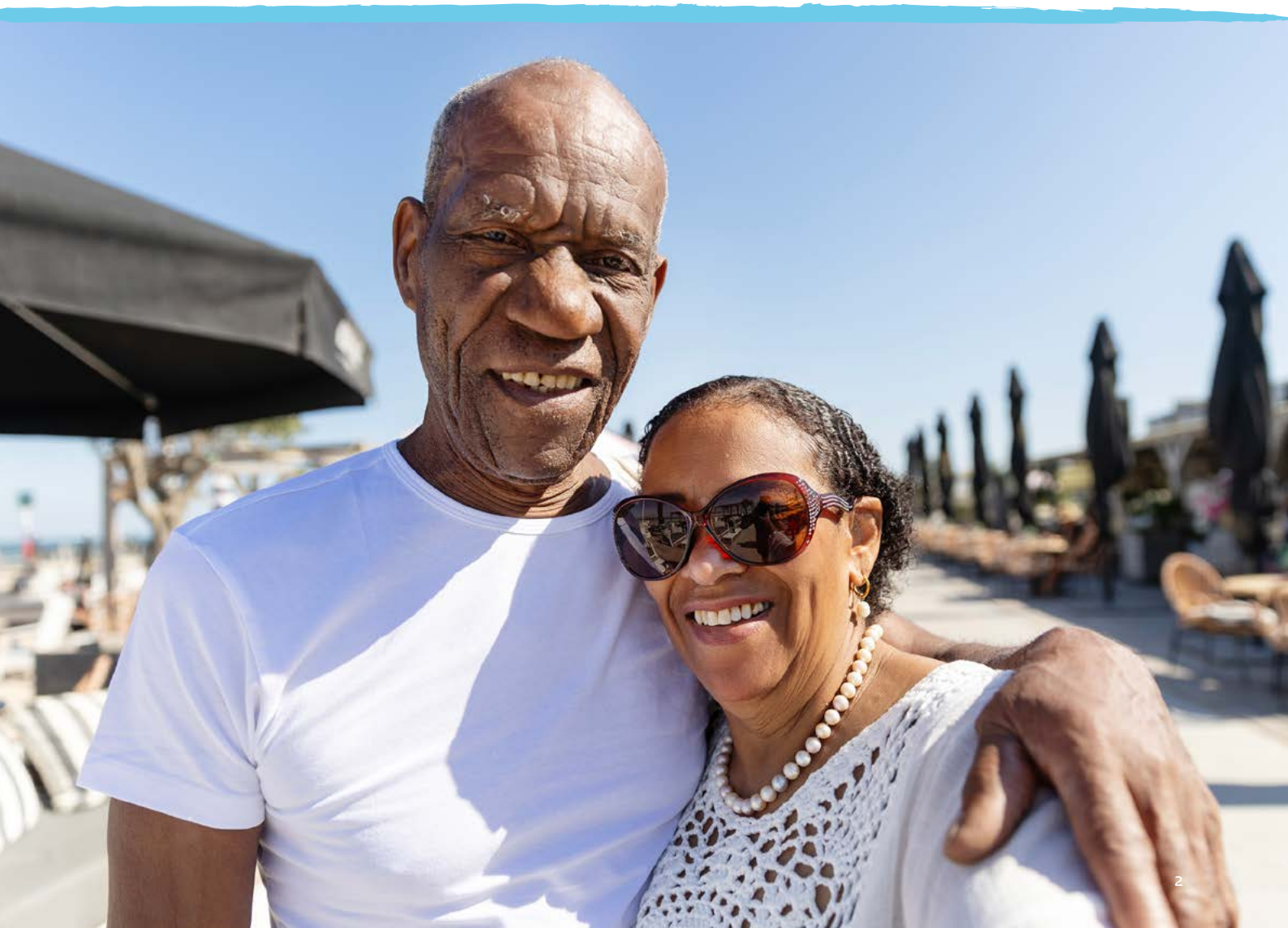

Inhoudsopgave

Inleiding 4

Managementsamenvatting 5

1. Beproeven, verbreden en versterken op lokaal, regionaal en landelijk niveau 8
Beproeven in de praktijk 8
Monitoring ontwikkelingen proeftuinen 10
Actie- en cohortonderzoek proeftuinen 10

2. Ontwikkelen kaders en instrumenten voor integraal systeem- en mensgericht werken 13
Handelingskader 13
Volwassenenproblematiek 14
Stevige Lokale Teams 15

3. Governance 16
Ervaringsdeskundigheid 16
Partnerbetrokkenheid 16
Communicatie 16
Vervolgprogramma in 2026 16

Inleiding

Met het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming werken we aan een nieuwe aanpak waarin kinderen en gezinnen snellere, betere en mensgerichtere ondersteuning krijgen. In opdracht van de ministeries van Justitie en Veiligheid (JenV) en Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) heeft het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming 2023-2026 de afgelopen vier jaar gebouwd aan de uitwerking van deze ambitie.

Elke zes maanden zijn de voortgang en de bereikte resultaten gedeeld met de opdrachtgevers en de Tweede Kamer. Voor u ligt de achtste voortgangsrapportage: een terugblik op het afgelopen halfjaar.

Na deze rapportage en de afrondende fase van het huidige programma, gaat de beweging richting een sterker en beter samenwerkend stelsel de komende jaren onverminderd door. Hiervoor wordt een vervolgprogramma 2026-2029 ingericht met bijbehorende voortgangsrapportages.

Managementsamenvatting

Beproeven, verbreden en versterken op lokaal, regionaal en landelijk niveau

Beproeven in de praktijk
In verschillende regio's in Nederland is de werkwijze van het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming de afgelopen jaren in proeftuinen ontwikkeld en getest. Het doel hiervan is om kinderen en gezinnen sneller passende hulp, ondersteuning en bescherming te bieden via een transparante, eenvoudige en systeemgerichte aanpak. De subsidieregeling voor deze proeftuinen is in 2026 verlengd, zodat de praktijkontwikkeling kon doorgaan. De proeftuinen binnen het Toekomstscenario hebben de afgelopen jaren waardevolle lessen opgeleverd over wat werkt binnen de aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Sommige lessen zijn direct toepasbaar binnen het huidige stelsel, terwijl andere verdere ontwikkeling, verdieping of opschaling vragen en richting geven aan het vervolgprogramma.

De belangrijkste conclusie is dat de beweging kansrijk is wanneer veiligheidsexpertise niet los van, maar aanvullend op lokale teams wordt georganiseerd. Lokale teams vormen het vaste en nabije fundament, terwijl regionale veiligheidsexpertise ondersteunend en specialistisch wordt ingezet. Succesfactoren zijn onder meer gezamenlijke analyse, vaste gezichten voor gezinnen, gedeelde verantwoordelijkheid en betere samenwerking tussen organisaties.

Daarnaast blijkt dat breed eigenaarschap niet betekent dat meldingen verdwijnen, maar dat professionals gezamenlijk verantwoordelijk blijven voor veiligheid, hulp en bescherming. Het Handelingskader vertaalt dit naar een werkwijze waarin lokale teams en regionale veiligheidsteams nauw samenwerken rondom gezinnen.

De proeftuinen benadrukken ook dat professionals ruimte nodig hebben om effectief te kunnen handelen. Die ruimte gaat over tijd, professionele autonomie, samenwerking, continuïteit en bestuurlijke steun. Tegelijkertijd wordt die ruimte vaak beperkt door regels, verantwoordingsdruk, financieringsstructuren en een cultuur gericht op controle. Tot slot laten de proeftuinen zien dat een gezamenlijke en verklarende analyse cruciaal is. Niet losse interventies, maar het gezamenlijk begrijpen van patronen en oorzaken van onveiligheid vormt de basis voor duurzame veiligheid en passende ondersteuning.

Met alle proeftuinen zijn in het voorjaar van 2026 koersgesprekken gevoerd over de voortgang, successen en knelpunten in de praktijk. De lessen uit proeftuinen zijn actief gedeeld met andere regio's en benut voor verdere ondersteuning, kennisuitwisseling en beleidsontwikkeling.

De zorgen van regio's en proeftuinen zitten vooral in de vertaling naar uitvoering en vervolg. Om partners en gemeenten mee te nemen in de beoogde verandering, is meer concretisering nodig van het eindbeeld, de ontwikkelrichting, de functionaliteiten van het Regionaal Veiligheidsteam (RVT), de rol van lokale teams en de verhouding tussen landelijke uniformiteit en regionale ruimte. Het gaat niet om het dichtzetten van de transitie, maar om voldoende houvast om regionaal eigenaarschap, besluitvorming en samenwerking te kunnen organiseren.
Ook is behoefte aan een duidelijke 'go' op de onderdelen waarover al consensus bestaat: wat is nu besloten, welke koers is leidend en wat betekent dit concreet voor regio's? De oproep is om niet opnieuw te beginnen of eerdere uitwerkingen over te doen, maar gebruik te maken van wat er al ligt.

Monitoring ontwikkelingen proeftuinen
Sinds 2023 vindt monitoring van de proeftuinen plaats. Tot en met eind 2025 zijn 2.909 gezinnen en huishoudens ondersteund, waarvan er 1.701 nog actief in begeleiding zijn. In 13% van de gevallen is een juridische maatregel ingezet, een percentage dat stabiel blijft. In de tweede helft van 2025 waren er 701 nieuwe aanmeldingen en 277 afsluitingen van trajecten. 14% van de aanmeldingen betrof huishoudens zonder minderjarige kinderen. De vervolghulp gebeurt vooral door lokale teams en aanbieders van maatwerkvoorzieningen binnen de jeugdhulp.

Actie- en cohortonderzoek proeftuinen
Binnen het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming voeren verschillende kennisinstellingen, waaronder de Erasmus Universiteit Rotterdam, het Verwey-Jonker Instituut en de Hogeschool Rotterdam, actie- en cohortonderzoek uit naar de

effecten van de nieuwe werkwijzen in de praktijk. Dit onderzoek volgt gezinnen en huishoudens met problematiek zoals kindermishandeling en huiselijk geweld over een langere periode om te zien of de veiligheid en leefomstandigheden verbeteren. Ook richt het actieonderzoek zich op de integrale, systeemgerichte samenwerking tussen professionals. De eindrapportage verschijnt naar verwachting in 2026.

Ontwikkelen kaders en instrumenten voor integraal systeem- en mensgericht werken

Handelingskader
Het landelijk Handelingskader binnen het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming is volgens planning eind 2026 klaar. Bij de ontwikkeling van het kerndocument en de verdiepende modules werken proeftuinen, professionals, ervaringsdeskundigen en wetenschappers nauw samen. Zij ontwikkelen de inhoud stap voor stap, testen deze in de praktijk en scherpen deze aan op basis van feedback uit onder andere proeftuinen, landelijke organisaties en wetenschappelijke klankbordgroepen. Daarnaast benutten zij een leergroep en een digitale testomgeving om de toepasbaarheid te verbeteren.
Een belangrijke volgende stap is de start van een kwartiermakersfase, waarin uitvoeringsorganisaties gezamenlijk eigenaarschap nemen over het Handelingskader en de implementatie voorbereiden. Naar verwachting zijn de resultaten van deze fase eind september 2026 beschikbaar. De resultaten vormen de basis voor de landelijke implementatie en borging van het Handelingskader.

Volwassenenproblematiek
Om gezinnen en huishoudens met complexe en onveilige situaties beter te ondersteunen, is in 2026 het *Kompas Handvatten voor implementatie van netwerksamenwerking in acht stappen* ontwikkeld door Kenniscentrum Phrenos. Dit hulpmiddel helpt gemeenten en samenwerkingspartners om beter samen te werken over domeinen heen, bijvoorbeeld rond zorg, veiligheid

en bestaanszekerheid. Het Kompas is gebaseerd op praktijkervaringen. Actieve verspreiding gebeurt via webinars, sessies en begeleiding in de praktijk. Samen met het Instituut voor Publieke Waarden heeft Phrenos in vijf regio's actieonderzoek gedaan naar wat gezinnen daadwerkelijk helpt om weer veiligheid en stabiliteit te ervaren. De inzichten zijn samengevat in een handreiking voor professionals, management, gemeenten en rijksoverheid.

Tot slot werken partijen op basis van breder onderzoek aan betere juridische en financiële randvoorwaarden voor samenwerking tussen domeinen, onder meer binnen de ggz en jeugdhulp. Hierbij ligt de nadruk op gezinsgericht werken en betere afstemming tussen zorg, welzijn en veiligheid.

Lokale teams spelen een centrale rol in het vroegtijdig en gezinsgericht bieden van hulp bij (on)veiligheid.

Stevige lokale teams
Vanuit de Hervormingsagenda Jeugd werken we toe naar stevige lokale teams in 2028, die ook een belangrijke basis vormen voor het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming. Deze lokale teams spelen namelijk een centrale rol in het vroegtijdig en gezinsgericht bieden van hulp bij (on)veiligheid, voor alle leeftijden van 0 tot 100 jaar.

Het versterken van deze teams op het thema veiligheid is een belangrijke prioriteit. Het doel is dat lokale teams zelf passende hulp kunnen bieden, waarbij zij waar nodig samenwerken met veiligheidspartners. Daarbij moet expertise flexibel tussen partijen kunnen bewegen, zodat het mogelijk is om ondersteuning rondom het hele huishouden goed te organiseren.

Voor de verdere uitwerking is nog verduidelijking nodig over welke aanvullende expertise en randvoorwaarden hiervoor vereist zijn, en hoe de samenwerking tussen lokale teams en veiligheidspartners verder wordt versterkt.

Governance

Inzet van ervaringsdeskundigen en professionals
Ervaringsdeskundigen hebben de afgelopen periode actief bijgedragen aan het programma door advies te geven en deel te nemen aan werkgroepen en proeftuinen. Zij verbinden beleid, theorie en praktijk door de menselijke kant centraal te stellen. In februari 2026 was er een succesvolle landelijke bijeenkomst over de implementatie van ervaringsdeskundigheid. Tijdens de laatste bijeenkomst van de community sprak de programma–directeur waardering uit voor hun inzet.

Samenwerking met partners en het vervolgprogramma
De afgelopen maanden is intensief samengewerkt met partners aan een duurzaam samenwerkingsmodel voor de komende jaren. Dit model, waarvoor brede steun is, zorgt voor duidelijke rolverdeling en een sterke verbinding tussen beleid en praktijk. Daarmee vormt het een stevige basis voor de noodzakelijke transitie in cultuur, werkwijze en organisatie.

Het programma Toekomstscenario 2023-2026 loopt tot 1 september 2026. Daarna start een vervolgprogramma, dat we de komende periode samen met partners en professionals uit de praktijk verder uitwerken op basis van de nieuwe Veranderstrategie en het duurzame samenwerkingsmodel. In de tweede helft van 2026 zal hierover meer duidelijk zijn.

Communicatie
Communicatie speelt hierin een belangrijke rol. Via websites, nieuwsbrieven, LinkedIn, platform 1SociaalDomein en podcasts delen we ontwikkelingen en inspiratieverhalen, onder meer over domeinoverstijgend samenwerken en het Handelingskader. Het doel is om bij te dragen aan een andere manier van denken en werken, waarbij iedereen zich gezien en gehoord voelt en kinderen en volwassenen veilig kunnen opgroeien en leven.

1. Beproeven, verbreden en versterken op lokaal, regionaal en landelijk niveau

Beproeven in de praktijk

Leren en ontwikkelen in de regio's
In 9 proeftuinen en 1 regio is de werkwijze Toekomstscenario de afgelopen jaren in een proeftuin met subsidie vanuit het programma ontwikkeld en beproefd. Het doel van deze proeftuinen is om kinderen, gezinnen en huishoudens tijdig passende hulp, ondersteuning en bescherming te bieden met een systeemgerichte, transparante, eenvoudige en lerende aanpak.

Het werken met proeftuinen is in 2026 voortgezet, de huidige subsidieregeling is daartoe verlengd.[1]

De afgelopen jaren is er in de praktijk van de proeftuinen veel geleerd over wat wel en niet werkt in het Toekomstscenario. Het betreffen lessen die geleerd zijn binnen bestaande wet- en regelgeving, alsook knelpunten in het huidige stelsel. Vanuit de praktijk van de proeftuinen zijn lessen naar boven gekomen die binnen het huidige stelsel breed toepasbaar zijn en daarom in de ondersteuning aan alle regio's de komende periode kunnen worden meegegeven.

Daarnaast zijn er lessen die nog niet breed toepasbaar zijn. Deze lessen zijn te verdelen in lessen die nog nadere verdieping, verbreding of opschaling vragen. Zij vormen de basis voor gerichte ontwikkel- en verankeropgaven voor regio's in het vervolgprogramma.

De proeftuinen laten zien dat de kwaliteit van de gezamenlijke analyse bepalend is voor de rest van het traject. Analyse is in de nieuwe praktijk niet vooral een intake, een taxatie of een overdrachtsdocument, maar het gezamenlijke proces waarin professionals en gezinsleden begrijpen wat er speelt, welke patronen de onveiligheid in stand houden en wat nodig is om tot duurzame veiligheid te komen. Daarmee verschuift het zwaartepunt van symptoombestrijding en losse interventies naar verklarend analyseren en gezamenlijke oordeelsvorming.

Naast proeftuinen zijn er door het hele land allerlei nieuwe praktijken op het gebied van Huiselijk Geweld en Kindermishandeling (HGKM). Zij ontvangen geen subsidie vanuit het programma, maar worden wel gevolgd.

Ruimte voor professionals is geen luxe, maar een randvoorwaarde om te doen wat nodig is.

De regio's zonder gesubsidieerde proeftuin zijn de afgelopen jaren steeds actiever betrokken bij en ondersteund door het programmateam. Deze ondersteuning richtte zich op het versterken van de basis in de regio, als fundament voor een nieuwe werkwijze: sterke lokale teams; domeinoverstijgende hulp en ondersteuning; samenwerking met onder meer GI/VT/RvdK; en inzet op leren, cultuurverandering en vakmanschap.

Leren tussen de regio's
In de eerste helft van 2026 zijn er twee fysieke *meet ups* met projectleiders en ambtenaren van opdrachtgevende gemeenten geweest. Deze meet ups stonden in het teken van het delen van inzichten tussen regio's over de vijf kernelementen en de regionale mogelijkheden op deze kernelementen voor opbouw, afbouw, ombouw en voortbouw (vertaling van de Veranderstrategie naar regio's). Ook stond het delen van kennis, onder meer over transities, centraal.

[1] Zie wetten.nl - Regeling - Regeling subsidie proeftuinen Toekomstscenario Kind- en Gezinsbescherming - BWBR0050428.

Leren tussen regio's en landelijk beleid
In de eerste helft van 2026 vonden er een digitale en een fysieke meet up voor projectleiders, ambtenaren van opdrachtgevende gemeenten en stelselverantwoordelijken plaats. Doel van deze bijeenkomsten is het informeren van projectleiders en ambtenaren over de stand van zaken van het Toekomstscenario landelijk, en het informeren van de stelselverantwoordelijken over de stand van zaken van het Toekomstscenario in de regio's. Deze bijeenkomsten zijn vooral bedoeld om over en weer op de hoogte te raken en elkaars perspectief te leren kennen; verdieping gebeurt in duidingssessies en ontwikkelgroepen.

Lessen uit de proeftuinen
Over de volle breedte laten de proeftuinen zien dat deze beweging kansrijk is, mits veiligheidsexpertise niet los van de lokale infrastructuur wordt georganiseerd, maar daar doelgericht aan wordt toegevoegd. De rode draad is dat lokale teams en regionale veiligheidsexpertise elkaar versterken: lokaal waar het kan, specialistisch waar het nodig is. De grootste winst zit in gedeelde taal, gezamenlijke analyse, vaste gezichten rond gezinnen, toegang tot specialistische expertise en het doorbreken van estafette- en ketenlogica.

De proeftuinen laten vrij consistent zien dat breed eigenaarschap niet betekent dat melden verdwijnt, maar dat een melding minder het eindpunt van verantwoordelijkheid wordt. Het Handelingskader scherpt deze les verder aan. Deze vertaalt de beweging uit de proeftuinen naar een gedeelde werkwijze: gezinnen houden een lokaal team dichtbij, bij ernstige vormen van huiselijk geweld werkt dat lokale team samen met een professional uit het regionaal veiligheidsteam, en betrokken professionals werken organisatie-overstijgend, systeemgericht en relationeel samen. Daarmee wordt breed eigenaarschap concreter: niet overdragen, maar toevoegen, samen wegen, samen besluiten en samen verantwoordelijk blijven voor veiligheid, hulp en bescherming.

De proeftuinen maken duidelijk dat ruimte voor professionals geen luxe is, maar een randvoorwaarde om te doen wat nodig is om huiselijk geweld en kindermishandeling duurzaam aan te pakken. Die ruimte gaat niet alleen over tijd en minder regels, maar ook over grondhouding, present zijn, transparante communicatie, continuïteit, gezamenlijke analyse, professionele oordeelsvorming, toegang tot specialistische expertise, aansluiting bij lokale teams, de mogelijkheid om gebiedsgericht samen te werken rond huishoudens en bestuurlijke rugdekking. Tegelijk laten de lessen zien dat deze ruimte wordt begrensd door een stapeling van wet- en regelgeving, organisatie-structuren, KPI's, verantwoordingsdruk, registraties, financieringsschotten en een cultuur die nog sterk is gericht op controle en voorspelbaarheid.

De proeftuinen laten zien dat de kwaliteit van de gezamenlijke analyse bepalend is voor de rest van het traject. Analyse is in de nieuwe praktijk niet vooral een intake, een taxatie of een overdrachtsdocument, maar het gezamenlijke proces waarin professionals en gezinsleden begrijpen wat er speelt, welke patronen de onveiligheid in stand houden en wat nodig is om tot duurzame veiligheid te komen. Daarmee verschuift het zwaartepunt van symptoombestrijding en losse interventies naar verklarend analyseren en gezamenlijke oordeelsvorming.

Monitoring ontwikkelingen proeftuinen

Sinds 1 januari 2023 worden de ontwikkelingen in de proeftuinen gemonitord. Op basis van monitoringinformatie die tien proeftuinen tot en met het vierde kwartaal van 2025 hebben aangeleverd, blijkt het volgende:

- In totaal (cumulatief) is er vanaf 1 januari 2023 tot en met 31 december 2025 betrokkenheid (geweest) bij in totaal 2.909 gezinnen en/of huishoudens (peildatum 31 december 2024: 1653).
- Binnen deze gezinnen en/of huishoudens is op peildatum 31 december 2025 in totaal 365 keer een juridische maatregel ingezet via de proeftuinen. Dit is 13% en is gelijk aan het percentage van de vorige meting op 30 juni 2025.
  De volgende maatregelen zijn meegeteld: ondertoezichtstelling, gezagbeëindigende maatregel, huis- en contactverbod en reclasseringsmaatregel. De proeftuinen zijn in deze situaties actief betrokken bij de totstandkoming van of toeleiding naar deze inzet. De inzet van gedwongen maatregelen afgezet tegen het aantal ondersteunde gezinnen en huishoudens, verschilt per proeftuin.
- Op peildatum 31 december 2025 was er actieve betrokkenheid bij in totaal 1.701 huishoudens vanuit tien proeftuinen (peildatum 30 juni 2025: 1.277; 31 december 2024: 1.185; peildatum 30 juni 2024: 812).
- In het tweede halfjaar van 2025 waren er in totaal 701 aanmeldingen bij een proeftuin en 277 beëindigingen van betrokkenheid bij een proeftuin.
- Van de in totaal 701 aanmeldingen in het tweede half jaar van 2025 betrof 14% een gezin/huishouden zonder kinderen onder de 18 jaar (in het vierde kwartaal van 2024 betrof dit 15,8% van de aanmeldingen in dat kwartaal).
- De vervolghulp of voortzetting van de jeugdhulp gebeurt met name door een lokaal team en via een Maatwerkvoorziening Jeugd.

In de proeftuinen werken professionals uit verschillende organisaties intensief samen rondom gezinnen met complexe problematiek.

Actie- en cohortonderzoek proeftuinen

De Erasmus School of Social and Behavioural Science, het Verwey-Jonker Instituut en de Hogeschool Rotterdam voeren actie- en cohortonderzoek uit naar de effecten van werkwijzen, zowel bij professionals als bij de ondersteunde kinderen en volwassenen[2]. Gezinnen en huishoudens waar sprake is van kindermishandeling of huiselijk geweld worden in de tijd gevolgd om te kijken of er sprake is van meer veiligheid en betere (opvoeding)omstandigheden.

Het actieonderzoek richt zich op hoe een gezamenlijke integrale probleemanalyse tot stand komt en welke vorm van integrale systeemgerichte werkwijze wordt gerealiseerd. Het actieonderzoek draagt bij aan de professionele ontwikkeling van alle leden van het professionele netwerk rondom een huishouden/gezin en levert kennis op die professionals meteen in de praktijk kunnen toepassen.
De eindrapportage is eind 2026 beschikbaar. De factsheet[3] laat zien wat de verschillende doelen van de proeftuinen zijn voor 2026 en waar de verschillende proeftuinen voor staan.
Uit de cohortonderzoeken naar de resultaten van de aanpak

[2] Dit onderzoek loopt in 2026. Het cohortonderzoek richt zich op de vraag wat de (integrale systeemgerichte) aanpak oplevert voor kinderen en volwassenen en het gezin als geheel.

[3] https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/documenten/2026/02/05/factsheet-proeftuinen-verwey-jonker-instituut

huiselijk geweld en kindermishandeling blijkt dat het geweld in gezinnen na een melding bij Veilig Thuis vaak moeilijk te beëindigen is. Het essay *'Van versnippering naar samenhang in het Toekomstscenario kind en gezinsbescherming: naar duurzame veiligheid"* [4] onderzoekt waarom het stoppen van huiselijk geweld en kindermishandeling zo complex is en laat zien dat dat samenwerking binnen de huidige (on)mogelijkheden in de proeftuinen kind-en gezinsbescherming een effectieve aanpak biedt. In deze proeftuinen werken professionals uit verschillende organisaties intensief samen rondom gezinnen met complexe problematiek. Belangrijke werkzame elementen zijn het werken met vaste contactpersonen en duo's van professionals, waardoor gezinnen continuïteit en vertrouwen ervaren; transparante communicatie; achtereenvolgens een gezamenlijke veiligheid- en risicoanalyse met het gezin, en het centraal stellen van de behoeften van ouders en kinderen. Deze elementen zorgen voor maatwerk en duurzame verandering. Door de tijd te nemen voor het opbouwen van een vertrouwensband en het betrekken van het sociale netwerk, kunnen problemen sneller gedeeld en opgelost worden. De proeftuinen doorbreken het klassieke werken door meer samen te werken, gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen en de hulpverlening beter af te stemmen. Daardoor krijgen gezinnen vaker vrijwillige hulp en zijn er minder gedwongen maatregelen nodig.

Effectencalculator

Drie proeftuinen zijn gestart met de effectencalculator. Dit onderzoeksinstrument is gebaseerd op de overtuiging dat het nodig is om inhoud en financiën in samenhang met elkaar te benaderen. De effectencalculator is een evaluatie-instrument dat voor individuele cases zowel kwalitatief

[4] https://www.voordejeugdenhetgezin.nl/documenten/2026/04/29/van-versnippering-naar-samenhang-in-het-toekomstscenario-kind--en-gezinsbescherming-naar-duurzame-veiligheid

(behaalde resultaten voor de gezinnen) als financieel (kosten en baten) de opbrengsten in beeld brengt. Dit onderzoek legt de nadruk op de kwalitatieve opbrengsten met financiële inschattingen van potentiële besparingen in zorg en ondersteuning. Het verhaal van het gezin staat hierin centraal, vanuit het perspectief van diverse betrokkenen. De proeftuinen kunnen met dit instrument relatief snel en met een klein aantal cases waardevolle informatie verzamelen over de effecten, eventueel inclusief inzicht in financiële kosten en baten[5]. Een multidisciplinair team van onderzoekers van o.a. het Verwey-Jonker Instituut voert het onderzoek uit.

[5] Meer informatie is te vinden op www.effectencalculator.nl.

2. Ontwikkelen kaders en instrumenten voor integraal systeem- en mensgericht werken

Handelingskader

Het intensieve ontwikkelproces van het landelijk Handelingskader, gericht op de wenselijke situatie van het Toekomstscenario, verloopt volgens planning. De afronding is naar verwachting eind 2026. Het kerndocument en de verdiepende modules, ontwikkeld in opdracht van het programma Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, zijn eind 2026 beschikbaar.

De ontwikkeling hiervan gebeurt samen met proeftuinen en bijdragen van gespecialiseerde praktijkorganisaties, ervaringsdeskundigen, professionals en wetenschappers. Door middel van ontwikkelgroepen en werkbezoeken is kennis gedeeld en bij elkaar gebracht en vervolgens uitgewerkt.

De dialoogversies die nu gereed zijn, worden onder andere getest op de website www.doorbreekdepatronen.nl. Op verzoek van professionals wordt dit jaar ook getest welke vorm het Handelingskader het meest toegankelijk en bruikbaar maakt. Deze website is samen met professionals ontwikkeld om te beproeven of dit behulpzaam is. Op de website staat ook een oproep tot het geven van feedback. Zowel individuen als organisaties maken daar serieus gebruik van.

Tegelijkertijd organiseren het Landelijk Netwerk Veilig Thuis, Jeugdzorg Nederland, de Raad voor de Kinderbescherming en de Associatie Wijkteams feedbacksessies. De opbrengsten daarvan worden verwerkt in de versies die eind dit jaar verschijnen. In het najaar van 2026 zijn er weer van deze sessies, ditmaal voor de dialoogversies van de modules die nu in ontwikkeling zijn.

Professionals in een aantal proeftuinen oefenen met het Handelingskader, krijgen coaching en testen onderdelen ervan in de praktijk. Ze leren aan de hand van concrete praktijksituaties hoe grondhouding, gefaseerd samenwerken voor veiligheid, het feitelijk in beeld brengen wat er speelt in deze specifieke situatie, het maken van een gedeelde analyse en vervolgens resultaatgerichte afspraken. Managers en bestuurders krijgen ondersteuning op het faciliteren van professionals en organisatieoverstijgende samenwerking. De inzichten gaan weer mee in de verdere ontwikkeling.

Voor beleidsadviseurs van de stelselverantwoordelijken is een aantal themasessies georganiseerd om van gedachten te wisselen over de keuzes die in het Handelingskader worden gemaakt en hoe deze zich verhouden tot beleidsmatige kaders. In het najaar komen er sessies over de in het veld opgehaalde feedback en tot welke aanpassingen dat leidt in de op te leveren versies eind 2026.

Ook is een brede wetenschappelijke klankbordgroep gestart die zorgt voor aanscherping in de huidige dialoogversies. Deze beoordeelt op de aansluiting met de actuele wetenschappelijke kennis.

Voor projectleiders, contactambtenaren en gedragswetenschappers uit proeftuinen en beproevende regio's is een goed bezochte leergroep gestart, die 13 keer bijeenkomt. Het doel hiervan is de vertaalslag te maken naar wat het werken volgens het Handelingskader vraagt aan facilitering voor de professionals.

Samen met de Proeftuinen, Associatie Wijkteams, Landelijk Netwerk Veilig Thuis, Jeugdzorg Nederland en de Raad voor de Kinderbescherming zijn we tot de conclusie gekomen dat de tijd nu rijp is voor een kwartiermakersfase, zodat deze uitvoeringsorganisaties op bestuurlijk niveau het eigenaarschap voor het Handelingskader gaan dragen. Op 7 mei 2026 is de besluitvorming hiervoor neergelegd in het bestuurlijk overleg.

Een belangrijke stap voor de verdere doorontwikkeling, implementatie en borging.

De oplevering van de te bereiken resultaten van deze kwartiermakersfase zal eind september 2026 zijn. Dit betreft de inhoudelijke aanpassingen die nodig zijn ten opzichte van de laatste werkversie van het Handelingskader, om samen daadwerkelijk het eigenaarschap op zich te kunnen nemen. Deze worden verwerkt in de op te leveren versie eind 2026.

Ook komt een plan van aanpak voor het vervolg beschikbaar. Daarna kan de in de vorige rapportage genoemde stuurgroep van start. Mocht de kwartiermakersfase daarin tot voortschrijdend inzicht leiden, dan wordt het voorstel daarvoor opgenomen in het plan van aanpak.

Volwassenenproblematiek

Gezinnen en huishoudens die te maken hebben met onveiligheid, kampen vaak ook met andere problemen. Het aanpakken daarvan helpt om meer rust, balans en veiligheid te creëren. Denk aan schuldenproblematiek, verslaving en/of woonproblemen. Om gezinnen en huishoudens met complexe problematiek beter te ondersteunen, heeft Phrenos in het voorjaar van 2026 door het *Kompas Handvatten voor implementatie van netwerksamenwerking in acht stappen* opgeleverd[6].
Dit praktische hulpmiddel helpt gemeenten, lokale teams en veiligheidspartners om samen te werken met ggz-aanbieders en partijen gericht op bestaanszekerheid. Het bundelt kennis en inzichten uit verschillende domeinen en vertaalt deze naar een gefaseerd proces met concrete stappen om netwerk-samenwerking rondom onveiligheid thuis in de praktijk te versterken. De inhoud is verrijkt en getoetst met praktijkkennis

[6] Kompas gereed: navigeren naar sterkere netwerksamenwerking binnen het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming | voor Jeugd & Gezin

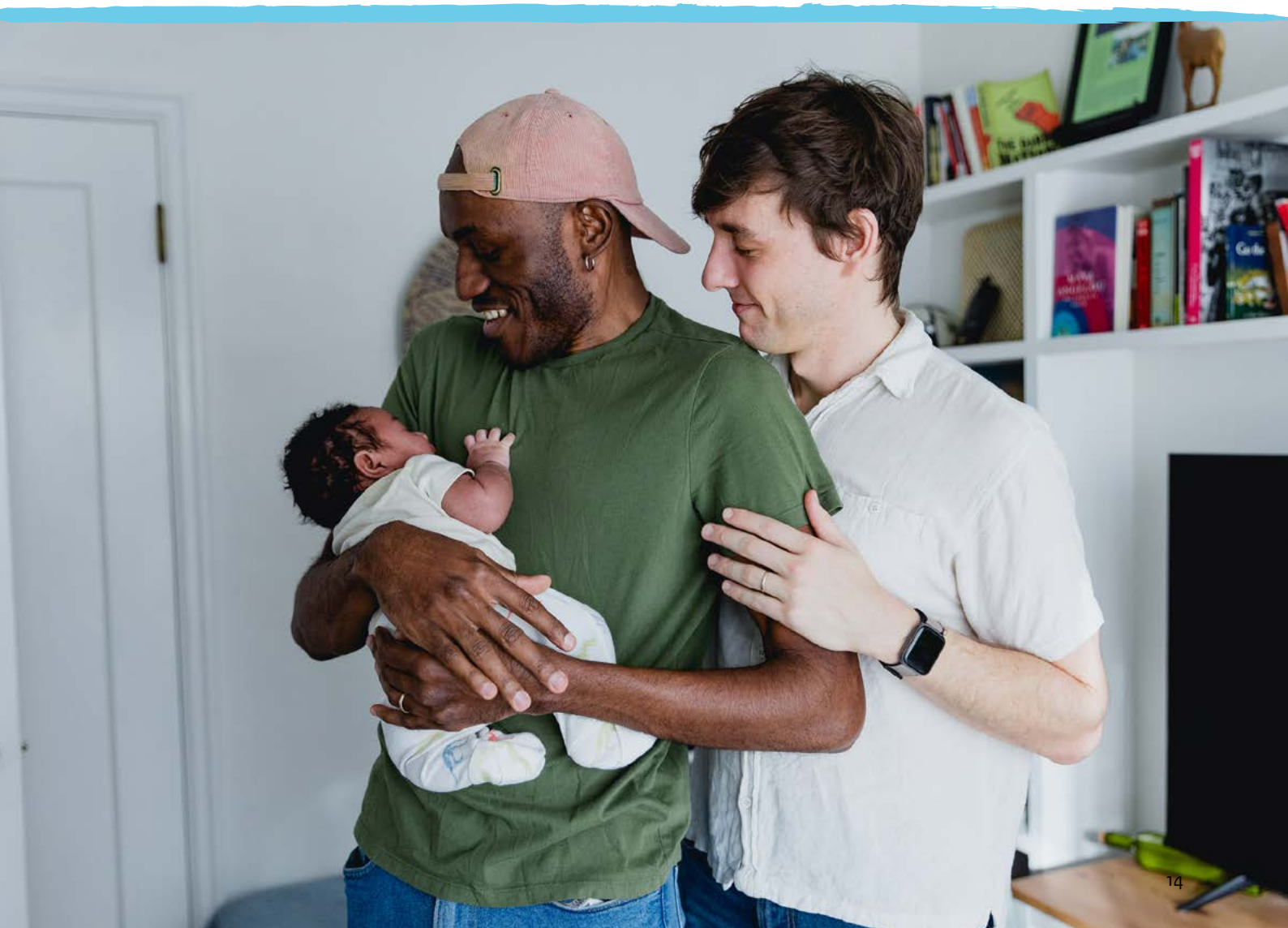

van professionals, ervaringsdeskundigen en beleidsmakers in uiteenlopende proeftuinen en praktijken in Nederland. Voor de verspreiding heeft Phrenos met Movisie onder andere een reeks webinars en inspiratiesessies georganiseerd. In enkele broedplaatsen zijn professionals, managers en bestuurders begeleid bij de toepassing van het Kompas in de eigen context.

Phrenos inventariseert in het verlengde hiervan ook de verschillende netwerken die in de praktijk al bestaan voor domeinoverstijgende samenwerking bij onveiligheid en de voor- en nadelen van de verschillende bestaansvormen hiervan. Op basis van dit rapport (verwacht medio 2026) kan Phrenos in de volgende fase van het Toekomstscenario bezien wat aanvullend nodig is om te komen tot duurzame samenwerking met andere domeinen (waaronder ook bijvoorbeeld de verbinding met het Landelijk Netwerk Zorg-Straf).

Meer of tijdelijk aparte woonruimte of een oppas kan mensen de lucht geven die nodig is.

Samen met het Instituut voor Publieke Waarden (IPW) heeft Phrenos daarnaast actieonderzoek uitgevoerd in vijf regio's. Aan de hand van concrete casuïstiek is nagegaan welke praktische doorbraken de gezinnen of huishoudens helpen om te komen tot meer veiligheid. Een investering in bijvoorbeeld meer of tijdelijk aparte woonruimte of een oppas kan mensen de lucht geven die nodig is om te reflecteren en de stap naar verbetering van hun situatie te zetten. De weerslag van hun bevindingen en de handreiking voor professionals, managers en overheden is samengevat in het einddocument *Radicaal aansluiten, breed kijken, samen waarde toevoegen* dat april 2026 is opgeleverd[7]. De inzichten van IPW en Phrenos worden meegenomen in de ontwikkeling van het Handelingskader.

Op basis van het onderzoek naar juridische en financiële borging van domeinoverstijgende samenwerkingsverbanden[8] is speciale aandacht besteed aan het versterken van gezinsgericht werken in onder andere het Actieprogramma mentale gezondheid en ggz en het Interdepartementaal Beleidsonderzoek mentale gezondheid en ggz. De leidraad voor de consultatiefunctie ggz zal worden geüpdatet en de consultatiefunctie wordt in breder Aanvullend Zorg en WelzijnsAkkoord (AZWA)-verband geëvalueerd, waarbij ook oog is voor de toepassing door jeugdprofessionals. Daarnaast werkt de Nederlandse ggz aan een handreiking voor domeinoverstijgende financiering van gezinsgerichte samenwerking.

Stevige lokale teams

Vanuit de Hervormingsagenda Jeugd wordt toegewerkt naar stevige lokale teams in 2028. Deze teams zijn ook randvoorwaardelijk voor het realiseren van het Toekomstscenario. Binnen het Toekomstscenario is de versterking van lokale teams op het thema veiligheid dan ook een belangrijk speerpunt. Lokale teams vervullen hierin een centrale rol bij het bieden van toegankelijke, vroegtijdige en gezinsgerichte ondersteuning. De ambitie is gericht op stevige lokale teams voor kinderen, jongeren en volwassenen: van 0 tot 100.

In de Veranderstrategie voor de komende jaren is het versterken van lokale teams op het gebied van (on)veiligheid benoemd als prioritaire actie. Dit bouwt voort op de eerder opgestelde leidraad, die als doel heeft dat er overal stevige lokale teams zijn die zelf hulp bieden bij onveiligheid, met inzet van expertise van veiligheidspartners waar nodig. Daarbij moet expertise vanuit lokale teams en veiligheidspartners soepel over en weer kunnen bewegen, zodat hulp rondom het huishouden of gezin wordt georganiseerd. Deze actie vraagt om een gezamenlijke inzet van lokale teams en veiligheidspartners. Nadere uitwerking is nodig, onder meer op de aanvullende expertise die vereist is en de randvoorwaarden die daarvoor op orde moeten zijn.

[7] Onveiligheid in gezinssituaties doorbreken | voor Jeugd & Gezin

[8] Eindrapportage structurele borging gezinsgericht werken | voor Jeugd & Gezin

3. Governance

Ervaringsdeskundigheid

De drie ervaringsdeskundigen van het programma hebben ook de afgelopen periode gevraagd en ongevraagd advies gegeven en geparticipeerd in werkgroepen. Ook zijn er ervaringsdeskundigen actief in de proeftuinen en zijn er professionals die zelf ervaring hebben.

Ervaringsdeskundigen slaan de brug tussen theorie, beleid en praktijk. Zij brengen de menselijke kant terug en zorgen ervoor dat hulpverleners en beleidsmakers zich bewust worden van echte situaties van de mensen die ze proberen te helpen.

In februari 2026 was er een succesvolle landelijke bijeenkomst ervaringsdeskundigheid, die in het teken stond van de implementatie van ervaringsdeskundigheid. De community kwam dit voorjaar voor de laatste keer bijeen, waarbij de programmadirecteur Toekomstscenario kind- en gezins-bescherming de deelnemers bedankte voor hun inzet. Ook in het vervolgprogramma wordt het perspectief van ervarings-deskundigen geborgd op lokaal, regionaal en landelijk niveau.

Ervaringsdeskundigen slaan de brug tussen theorie, beleid en praktijk.

Partnerbetrokkenheid

De afgelopen maanden hebben we stevig ingezet op een goede samenwerking met partners in het landelijke (besluitvormings) proces. Zo werkten we gezamenlijk aan een nieuw duurzaam samenwerkingsmodel voor de komende jaren, met een duidelijke rolverdeling tussen uitvoerende partijen en stelselverantwoordelijken en waarin al actie-lerend de verbinding wordt gelegd tussen beleid en praktijk (regio's en proeftuinen). De betrokken partijen hebben het duurzaam samenwerkingsmodel breed omarmd. Daarmee ligt er een goede basis om de komende jaren gezamenlijk stappen te zetten in de transitie die nodig is op het gebied van cultuur (anders kijken), werkwijze (anders doen) en structuur (anders organiseren).

Communicatie

Communicatie speelt een belangrijke rol in het realiseren van een cultuurverandering op diverse niveaus. Hier spelen we onder andere op in door regelmatig aan de buitenwereld te vertellen wat er speelt: via berichten op de website, nieuwsbrieven, posts op LinkedIn en kennisdeling op platform 1SociaalDomein.

Ook zijn meerdere inspiratieverhalen via podcasts verspreid, waaronder over domeinoverstijgend samenwerken en over het Handelingskader.

Met onze communicatie blijven we ernaar streven om bij te dragen aan een andere manier van kijken en doen, zodat alle betrokkenen zich gezien en gehoord voelen en kinderen en volwassenen zich thuis veilig voelen.

Vervolgprogramma in 2026

Het programma Toekomstscenario 2023-2026 loopt tot 1 september 2026. Daarna start een vervolgprogramma, waarvan we de contouren de komende periode op basis van een nieuwe Veranderstrategie en het duurzaam samen-werkingsmodel gaan uitdenken, samen met diverse partners en de praktijk.
Over de inrichting van het vervolgprogramma iis in de tweede helft van 2026 meer bekend.

Toekomstscenario
kind- en gezinsbescherming

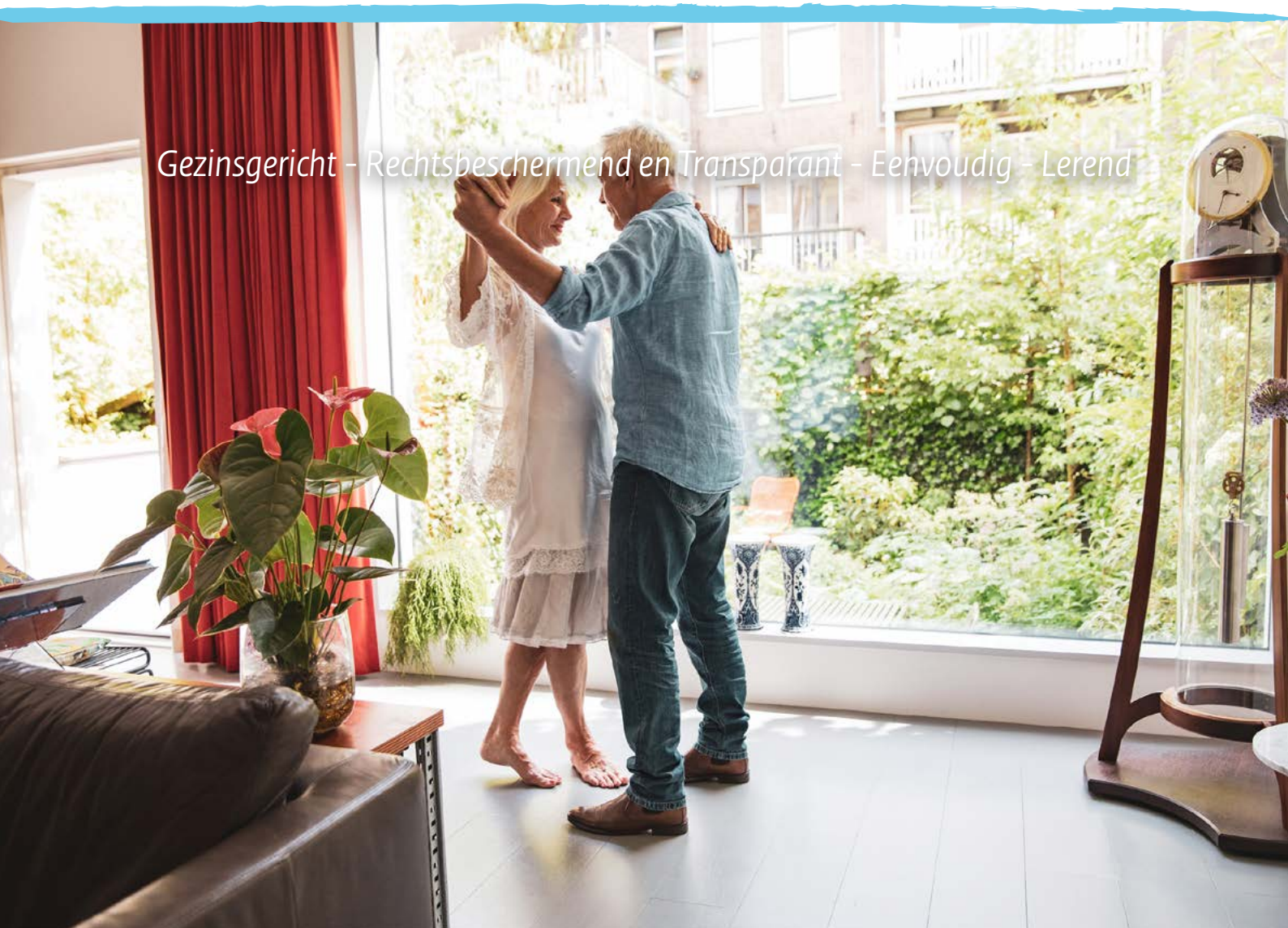

Toekomstscenario
kind- en gezinsbescherming

Meer informatie:

E-mail: info@toekomstkindengezin.nl

www.voordejeugdenhetgezin.nl/toekomstscenario-kind-en-gezinsbescherming

Dit is een uitgave van

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Ministerie van Justitie en Veiligheid

VNG

Juni 2026